

**Selma Atabey
Arzu Gürdoğan
İbrahim Yokaş**

Muğla Sıtkı Koçman University, Muğla-Turkey
s.atabey@mu.edu.tr, agurdogan@mu.edu.tr, iyokas@mu.edu.tr,

<http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2016.11.4.3C0150>

**ORGANİK TARIM TABANLI EKO-TURİZM UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ:
ÇANDIR KÖYÜ ÖRNEĞİ**

ÖZ

Çevre sorunlarının sürekli artması ve tehdit edici boyutlara gelmesi, ekolojik sistem dengelerini korumaya yönelik sürdürülebilir bakış açıları geliştirilmesine yol açmıştır. Çandır'da uygulanan organik tarım projesinin eko-turizm ile desteklenmesi planlanmıştır. Çandır, eko-turizm arzının temel parçalarını oluşturan zengin doğal yapısı, tarihi ve kültürel kaynakları nedeniyle örnek çalışma alanı olarak seçilmiştir. Halk Çandır'ın zengin bir turizm potansiyeline sahip olduğunu fakat bu potansiyeli yeterince kullanamadığını düşünmektedir. Çandır halkı aynı zamanda turizmin gelişmesi için turizm yatırımlarının artması gerektiğini ve turizmin şehirde istihdam olanaklarını artıracığını düşünmektedir. Eko-turizme dönük yatırımların yapılması, köyün önemini arttıracaktır. Ancak tarihi ve doğal güzelliklerin gelecek nesillere bozulmadan aktarılması için sahip çıkılması gerekmektedir. Araştırma, yerel halkın model eko-köy projesi çerçevesinde organik tarım, çevre ve eko-turizm konularında farkındalıklarının tespiti amacıyla yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çandır, Eko-köy, Eko-turizm,
Organik Tarım, Çevre

**EVALUATION OF ORGANIC AGRICULTURE BASED ECO-TOURISM APPLICATIONS OF
ORGANIC AGRICULTURE: ÇANDIR VİLLAGE AS THE SAMPLE**

ABSTRACT

Environmental problems reach to the threatening dimensions. This has led to the development of sustainable perspectives to protect the ecological system balances. One of the core reasons is the intensive use of chemical inputs in agriculture in order to increase production dramatically. Organic farming is a form of agriculture in which chemical inputs are strictly excluded. Eco-villages are models of sustainable settlements in cultural, ecological and economic context. Çandır was preferred for the case study because of its rich natural, historical and cultural resources which were seen as main parts of eco-tourism supply. People of Çandır think that Çandır has a rich tourism potential but can't use this potential. In addition to this, people of Çandır think that Çandır has some infrastructure problems. Local people think that investment of tourism should be increased to improve tourism and tourism can raise the possibility of employment, also. Eco-tourism in making investments, will increase the importance of the village. But is it necessary to protect the historical and natural beauty to be transferred intact to future generations. Residents' attitudes towards tourism development should be known and in the light of this information plans should be done.

Keywords: Çandır, Eco-Village, Eco-Tourism,
Organic Farming, Environment

1. GİRİŐ (INTRODUCTION)

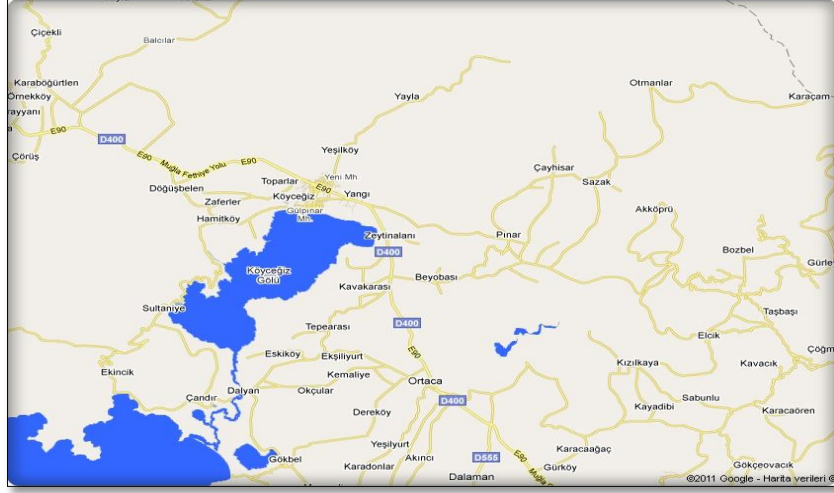
Dünya nüfusundaki hızlı artış ve sanayileşmede yaşanan gelişmeler çevre ve insan sağlığı konularında pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Sorunların başında tarımda üretim artışı sağlamak için yoğun olarak kimyasal girdi kullanılması gelmektedir. Çevre sorunlarının sürekli artması ve tehdit edici boyutlara gelmesi, ekolojik sistem dengelerini korumaya yönelik sürdürülebilir bakış açılarının geliştirilmesine yol açmıştır. Yaşanan bu gelişmeler ekolojik dengeyi bozmadan üretimi sağlayacak sistemlerin geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Eko-turizm ve organik tarım günümüzde rağbet gören ve büyüyen sektörlerdendir. Çandır ekolojik köyü; çevreye en az zararı vererek en yüksek verimi sağlamak, sürdürülebilir tarım ve sürdürülebilir turizmi bir arada götürmek hatta kullanılan tarımsal alanların turizm alanı olarak bırakılması yerine tarım-turizm bütünleşmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Çandır köyü sınırları içinde bulunan Kral mezarları, Kaonos Antik kenti gibi değerlerin tanınmasının yanında Çandır'ın tanınması yok denecek kadar azdır. Çandır ekolojik köyü yerel halkının ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan kazanımlarının incelenmesi, Çandır köyünün ekolojik köy oluşu ile birlikte bu konularda meydana gelebilecek değişimler gözlemlenerek turizme dayalı organik tarım ve eko-turizm çalışmalarının çevreye ve yerel halka yansımaları başlangıç açısından gözlemlenecektir. Aynı zamanda organik tarım ve eko-turizm çalışmalarında aktif rolü olan yerel üreticilere uygulanacak anketlerden elde edilen sonuçların değerlendirilmesi ile beklenen sonuçlara ulaşıp ulaşılmadığı bilgisi de elde edilebilir.

2. ÇALIŐMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICATION)

Organik üretimin çevreyi ve sağlığı koruduğu gibi, küresel ısınmayı da azalttığı, biyolojik çeşitliliği, işlenmiş üründeki kaliteyi ve yok olacak türleri de koruduğu bilinmektedir (Demir, 2009:49). Bölge organik tarım açısından değerlendirilebilir olmakla birlikte turistik bir bölgede yer alması, birçok doğal ve kültürel değere sahip olması nedeni ile eko-turizm açısından da değerlendirilebilir olduğu düşünülmüştür. Çevreye ve doğaya duyarlı, doğal doku ve değerleri arayan, şehir hayatı içerisinde özlemini çektiği doğal yaşam alanlarını görmek ve yaşamak isteyen tüketici kitlesinin beklediği alternatif turizm türlerinden biri olan eko-turizm kapsamında Çandır Ekolojik köyü örnek olay yöntemi ile incelenmeye çalışılacaktır. Araştırmanın konusunu oluşturan Çandır Mahallesi Muğla'nın Köyceğiz ilçesine bağlıdır. Köyceğiz İlçesi Akdeniz ve Ege Bölgelerinin birleştii yerde, Muğla-Fethiye Karayolunun 60. Km' sinde, zengin doğal güzellikler ve narenciye bahçeleri içinde sakin turistik bir beldedir. İlçe adını aldığı Köyceğiz Gölü'nün kuzeyinde kurulu olup, 1606 km² yüzölçümünde, 28. Derece 44. Boylam 36. Derece 58.

Enlemler arasındadır. 2000 nüfus sayımına göre ilçenin nüfusu köyleri ile birlikte 29.196 olup, ilçe 1860 yılında kurulmuştur. Doğusunda Ortaca ve Dalaman İlçesi, batısında Marmaris ve Ula İlçesi, kuzeyinde Denizli, Güneyinde ise Akdeniz bulunmaktadır. İlçeye bağlı 18 köy ve 2 belde mevcuttur. Rakımı 22,50 metredir. Çandır, Akdeniz ve Köyceğiz Gölünün kıyısında, sahip olduğu kültür mirasları, çam ormanları ve doğal kaynaklarıyla doğa harikası bir yerdir. 199 hane ve 543 nüfusa sahip olan Çandır'ın ilçe merkezine uzaklığı 40, il merkezine uzaklığı ise 100 km'dir. (Muğla İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü). Dünyaca ünlü Kaonos Antik kenti, Kral Kaya mezarları ve Çamur banyoları, Çandır köyü sınırları içindedir. Yılda yaklaşık 60.000 turist bu eşsiz güzellikleri görmek ve yaşamak için ziyaret etmektedir (Şekil 1). Araştırmada köy halkının model eko-köy projesi

çerçevesinde, organik tarım, çevre ve eko-turizm konularında farkındalıklarının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle var olan zenginliklerimizin çekim gücü haline getirilmesi yöre halkının ekonomik olarak fayda sağlayarak refah düzeyinin yükselmesini sağlayabilir. Bölge ve ülkenin refah düzeyini geliştireceği düşünülen bu projenin hedefe ulaşması, ileride yapılacak çalışmalara da ışık tutacak, örnek oluşturacaktır.

Şekil 1. Çandır Köyü
(Figure 1. Çandır Village)

3. LİTERATÜR TARAMASI (LITERATURE REVIEW)

Bu bölümde organik tarım, eko-turizm konularında literatür taraması yapılmış ve tarım-turizm birleşmesinin kazandırdıkları vurgulanmaya çalışılmıştır.

3.1. Organik Tarım (Organic Farming)

Çevre sorunlarının önemli boyutlara ulaşması sonucunda yoğun girdi kullanımının olumsuz etkileri tartışılmaya başlanmış, özellikle gelişmiş ülkelerde bu tartışmalar daha yoğun olmuştur (Ataseven ve Güneş, 2008: 26). Sağlıklı ve sürdürülebilir organik tarım, "Ekolojik sistemde hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden kurmaya yönelik, insana ve çevreye dost, üretim sistemlerini içermekte olup, temelinde sentetik kimyasal ilaçlar ve gübrelerin kullanımının yasaklanmasının yanında, organik ve yeşil gübreleme, münavebe (ekim nöbeti), toprağın muhafazası, bitkinin direncini artırma, parazit ve predatörlerden (zararlı böcekleri yiyen hayvanlar) yararlanmayı tavsiye eden, bütün bu işlemlerin kapalı bir sistemde oluşturulmasını talep eden, üretimde miktar artışını değil, ürünün kalitesinin yükselmesini amaçlayan bir üretim şekli" olarak tanımlanmaktadır (Best, 2008:96; İlder ve Altındışli,1996:2; Köse ve Odabaşı, 2005:96). Dünyada hızlı nüfus artışı ve insan sayısına paralel olarak tarım ürünlerine olan talebin yoğunluğu, son yıllardaki bitkisel ve hayvansal üretimin de yoğun şekilde yapılmasına neden olmuştur. Konvansiyonel üretimde birim alandan yüksek miktarda ekonomik ürün alınması öncelikli olduğu için ekolojik denge ve ürün kalitesinde sağlık kriterleri ikinci plana atılmıştır. Bunun sonucu olarak gerek bitkisel, gerekse hayvansal üretim çevreye hayvan ve insan sağlığına zarar vermeye başlamıştır (Çetiner, 2011:67). Organik tarım, gıda güvenliği açısından çok önemli avantajlara sahip, hiçbir tarım yönteminde olmayan düzeyde izlenebilirliği olan, insan ve çevre

sağlığını koruyan, ekolojik sistemi ve doğal kaynakları sömürmeden, tahrip etmeden ve kirletmeden sürdürülebilirliği sağlayan, insana ve çevreye dost bir üretim sistemidir (Altındışlı ve Aksoy, 2010:213). Akgün'e (2011: 4) göre organik tarımın 4 temel ilkesi vardır:

- Genetik değişikliğe uğratılmamış tohum kullanmak,
- Toprakta zararlı etki bırakabilecek kimyasal gübre kullanmamak,
- Zararlı ve hastalıklarla mücadelede kalıcı, doğaya zarar veren ve parçalanmayan kimyasallar kullanmamak,
- Ürünün sertifikasyon ve etiketlenmesini yaptırmak.

Organik tarım, ulusal ve uluslararası bazda talebi olan üretim biçimi olduğundan ihracat potansiyeli bulunur. Yerel gıda çeşitleriyle ithalatın ikamesine olanak sağlar ve organik tarım çiftliklerini çeşitlendirmek için artan emek ihtiyacından dolayı kırsal ve ulusal kalkınmaya katkı sağlar. Yukarıdaki zellikleri beraberinde getirdiğinden üretimi tetiklemiş ve organik tarım tüm dünya genelinde kabul gören ve talep edilen bir tarımsal üretim biçimi olarak uygulanmaya başlamıştır (Lampkin vd., 1999:226). Türkiye'nin organik ürün üretim ve ihracat verileri incelendiğinde, sahip olduğu değerleri yeterince ve etkin kullanmadığu görülmektedir. Genel olarak Türkiye'nin dünya organik tarım ürünleri pazarındaki payının çok düşük olduğu bilinmektedir (Kızılaslan ve Olgun, 2012:10).

Ülkemizdeki organik i pazarın 14 milyon \$ civarında olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bu rakam diğer ülkelerle kıyaslandığında organik gıda i pazarının henüz çok sınırlı ve yıllık gelişme hızının da çok düşük olduğu ifade edilmektedir. Bu ise organik ürünler hakkında tüketicinin farkındalığının sınırlılığı, teşvik çalışmalarının azlığı, altyapı yetersizliği, mevzuat ile ilgili sorunlar ve görece yüksek fiyatlar nedeniyle karşımıza çıkmaktadır (Demiryürek, 2011:34). Aslında tarım için iklim ve toprak koşulları elverişli olan Türkiye, sahip olduğu biyolojik ve genetik çeşitliliğin de fazla olmasından dolayı, organik tarım sistemi için uygun bir ülke durumundadır (Kızılaslan ve Olgun, 2012:10). Ülkemizdeki organik üretim, yurtdışından gelen taleplerin artması, TKB'nin organik üretimi desteklemesi, niversite, araştırma kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), yerli tüketicilerin ve kamuoyunun konuya ilgi göstermesi, iç pazarın oluşumu vd. gelişmeler sonucu hızla artmaktadır (Demiryürek, 2011:31).

Ülkemizde organik üretimi yapılan ürünlerin çoğunu kuru ve kurutulmuş meyveler oluşturmakta, ardından tarla bitkileri, yaş meyve-sebze, tıbbi ve baharatlı bitkiler gelmektedir (Ayla, 2011:41). Türkiye'de organik gıda ürünlerine karşı dış talebin iç talebe göre daha çok olduğu görülmektedir. Gerçekleşen dış talebin fazla olmasıyla birlikte Türkiye'de daha çok ihracat amaçlı organik üretim yapılmaktadır (İpek ve il, 2010:146). İç pazar talebi, tüketicinin bilinçsizliği, tanıtım eksikliği, ürünlerin pahalılığı ve pazarlama problemleri gibi nedenlerden dolayı sınırlıdır (Kızılaslan ve Olgun, 2012:10). Organik tarımsal ürünlerin maliyetlerindeki ykseklide, bu ürünlerin üretiminde çeşitli kültürel işlemlerde insan emeğine ihtiyaç duyulması, düşük verimlilik, ürün ve gelir kaybı organik ürünler için kontrol ve sertifikasyon sürecindeki masrafların fazla olması da etkili olmaktadır (Merdan ve Kaya, 2013:251). Organik gıda üretimi sertifikaya bağlı bir üretim faaliyetidir. Organik rnlerin sertifikasyonları ve etiketlenmeleri de tüketicilerin satın alma davranışı üzerinde etkili olan bir konudur. Sertifikalar, rnlerin organik standartlara göre üretildiğinin, işlendiğinin ve paketlendiğinin garantisi olarak kabul edilmektedir (Kırgız, 2014:4).

3.2. Eko-Turizm (Eco-Tourism)

Günümüzde doğallık tek başına bile yeterli sayılabilecek bir çekicilik unsuru olmuş, tatil anlayışı şekil değiştirmiştir. Tarihi, kültürel ve doğal alanlar tercih edilir olmuştur. İnsanlar değişik gelenek, görenek, yaşam tarzı, doğal ürünler ve üretimini görerek, uygulayarak dinlenmek istemektedir. Ekoloji doğal olarak biyolojik toplulukların korunması kadar, yerel kültürlerle saygıyı da gerektirmektedir. Buradan hareketle eko-turizm, ev sahibi bölgenin farklı özelliklerinin en az hasar görmesini sağlayacak ziyaret etkinliklerini ifade etmektedir (Kuter ve Ünal, 2009:148). Kavram ve kapsamı bazı kaynaklarda farklı, çoğu kez de benzer yapılan eko-turizm; doğal ve kültürel miras konulu, ziyaretçi ve yerel halkın menfaatlerini gözetken, korumacı ve eğitsel, sürdürülebilir turizm faaliyetleridir (Turoğlu ve Özdemir, 2005:100). Diğer bir tanıma göre ise, klasik kitle turizminin olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla oluşturulmuş, yeni turistik ürünlerin bir araya getirildiği turizm çeşididir (Yıldız ve Kalağan, 2008:43). Eko-turizm, doğa temelli turizm sektörü içinde hızla büyüyen bir bölümdür ve sürdürülebilir turizmin bir biçimi olduğu düşünülür. Eko-turizm Topluluğu (Ecotourism Society) eko-turizmi; çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını sürdüren, doğal alanlara doğru olan sorumlu turizm olarak tanımlar (Leung and others, 2001:22). Blamey'e (1997) göre eko-turizm, insanların ana amaçlarının, nispeten bozulmamış, evlerinden 40 kilometreden daha uzak doğal alanlara, yöredeki hayvanları, yabani bitkileri, manzaraları ve bunlarla birlikte alanda bulunan kültürel değerleri öğrenmek ve onları korumak amacıyla yaptıkları bireysel faaliyetlerdir (Caldicott and Fuller, 2005:8). Eko-turizmin üç temel belirleyici öğeyi içerdiği üzerinde genel bir ortak görüş vardır;

- Doğa temelli olması
- Kültürel olması
- Kaynağın değerini anlamayı içermesi.

Bu üç öğe "doğaya yönelik olması, doğal ve kültürel kaynakları önemli sayması ile eko-turizm sürdürülebilir turizm özelliği taşımaktadır" şeklinde Weaver (1999) tarafından yorumlanmıştır. 1980'lerin ortalarına kadar az gelişmiş ülkeler eko-turizmi hem koruma hem de kalkınma hedeflerini başarma aracı olarak tanımlamıştır (Blamey, 2001:121). Hudman ve Jackson (1992)'a göre 1990'ların başında küresel konular çevre sorunlarına duyarlılığı arttırmıştır. Bugün, gündemde ormanların yok olması, iklim değişiklikleri, çölleşme ve ozon tabakasının incilmesi konuları dikkat çekmektedir. Bu konuların öncelik kazanmasıyla birlikte, çevre ve çevrenin korunmasına ilgi artmıştır. Turizm sektörü ise konuya iki şekilde yaklaşmaktadır. Birincisi, eko-turizm gibi yeni terimler kullanarak çevrenin bir pazarlama aracına dönüştürülmesidir. Bunun sonucunda büyüyen bir pazar ortaya çıkmış olup bazı firmalar eko-turizmle doğrudan ilgili programlar oluşturmaktadır. İkincisi, sektör, çevrenin değişim sürecinde kendisinin bir aracı olduğunun ve sürdürülebilirlik çerçevesinde tatil beldeleri ve turistik yerler oluşturmanın çok iyi bir iş olabileceğinin farkına varmış olmasıdır (Taş, 2012:13). Eko-turizm mevcut alanların ekonomik yararları ve gelişimini çevre ile uyumlu olarak bir arada değerlendirilmesine yardımcı olan önemli bir araçtır (Strong-Cvetic and Scors, 2007:2). Eko-turizm teriminin orijini tam olarak net olmamasına rağmen ilk kullananlardan biri olarak kabul edilen Hetzer (1965)'e göre (Erdoğan, 2008:43) eko-turizmin 4 temel ilkesi söz konusudur.

Bunlar:

- Çevreye yarattığı olumsuz etkileri en aza indirmek
- Ev sahibi ülkenin kültürüne saygı duymak
- Yerel topluma olan faydaları maksimuma çıkarmak
- Turist tatminini maksimuma çıkarmaktır.

Çevre, insanın kendi dışında kalan tüm canlı varlıklarla yani bitki ve hayvan türleriyle olan karşılıklı ilişki ve etkileşimlerin bütünüdür. Diğer bir tanıma göre ise çevre, insanın sosyal, biyolojik ve kimyasal faaliyetlerini devam ettirdiği bir ortamdır (Keleş ve Hamamcı, 2005:17). Çevreyi, insan etkisinden ayrı olarak düşünmek mümkün değildir (Uşak, 2006:20). Yaşanılan çevreden bu denli yararlanmak kadar onu korumak, doğal dengesini bozacak davranışlardan kaçınmak da çok önemlidir (Uzun ve Sağlam, 2005:194). Önemli olan ise olabilecek değişimlerin, değişikliklerin bilinçli ve çevre kaynaklarına uygun kullanım ile olmasıdır (Jackson and Paradubraj, 2004:4). Çevre kirlenmesi, insanların her türlü aktiviteleri nedeniyle havada, suda ve toprakta meydana getirdikleri olumsuz etkiler yüzünden, ekolojik dengenin bozulması ve bu nedenle ortaya çıkan koku, gürültü ve atıkların çevrede oluşturduğu arzu edilmeyen sonuçlardır (Kocataş, 2003:3). Turizm ve rekreasyon faaliyetleri aynı zamanda biyolojik çeşitliliği tehdit etmektedir ve hatta eko-turizm gibi ekolojik olarak sürdürülebilir aktivitelerin bile dikkatli bir şekilde yönetilmezlerse olumsuz çevresel etki bırakması ihtimalleri bulunmaktadır (Demir, 2002:113).

Gaul'e (2003:2) göre eko-turizmin olumlu sosyal ve kültürel etkileri; yerel halk için yiyecek ve içme suyu temin etmesi, gelişmiş sağlık hizmetleri, yerel bölgelerde yaşayanlar için geliştirilmiş eğitim, geleneksel kültür elemanlarının yeniden değerlendirmeye alınması, konfor ve yaşam şartlarının geliştirilmesi olarak belirlenmiştir. Dünyada değişime uğramayan hiçbir toplum yoktur. Ancak bu, onların korumak istedikleri kendilerine özgü özelliklerinin olmadığını göstermez (Welford and Ytterhus, 1998:197). Yerel halkın istekleri göz ardı edildiği sürece olumsuz sosyo-kültürel etkiler daha da artacaktır. Gaul'e (2003:13) göre eko-turizmin olumsuz sosyal ve kültürel etkileri; hızlı nüfus artışı, yerel halkın memnuniyetinde azalma, yerel halkın yeme alışkanlıklarında değişiklikler, yereldeki sosyal ilişkilerde bozulmalar, suç oranlarında artış, HIV/AIDS gibi bulaşıcı hastalıklarda artış, yerelde yaşayanlarda sağlık problemlerinin artması ve yerel dil ve lehçenin uluslararası dillerle yer değiştirmesidir. Oysa eko-turizmi diğer turizm türlerinden farklı kılan işte bu bahsi geçen olumsuzluklarla karşılaşmama ihtimalidir (BPP Learning Media, 2011:141). Eko-turizmin ekonomik etkileri; doğrudan, dolaylı ve uyarılmış etkiler olarak üçe ayrılabilir (Tetik, 2012:94):

- Doğrudan etkiler; turistin konaklama, yiyecek-içecek, eğlence gibi etkinlikleri için destinasyonda doğrudan yaptığı harcamaların sonucunda ortaya çıkar.
- Dolaylı etkiler; bir eko-turizm işletmesinin gelirlerinin bir kısmının girdi-çıkıtı ilişkisi içinde olduğu diğer sektörlerle aktarılması sonucunda ortaya çıkar.
- Uyarılmış etkiler ise, eko-turizm işletmesi çalışanlarının ücretleriyle yaptıkları harcamalar sonucunda ortaya çıkar.

Eko-turizm son on yılda uluslararası turizm sektörü içerisinde en hızlı büyümeyi göstermiştir. Eko-turizm, bu nedenle önemli ölçüde turizm ve destinasyon gelişimi üzerinde potansiyel etkiye sahiptir. Sanayi ve hükümet yetkililerinin turistlerin eko-turizmi tercih edebilmesi için sürdürülebilir yönetim rejimleri, turistik tesisler ve hizmetler sağlamalıdır (BPP Learning Media, 2011:141). Sharpley'in

(2006:12) ve Demir ve Çevirgen'in (2006:116-118) belirttiğine göre eko-turistin tanımını yapabilmek için eko-turisti kitle turistlerinden ayıran davranış farklılıklarının neler olduğunu belirlemek gerekmektedir. Öncelikle eko-turist; doğaya, kültüre, yörenin ve yerel halkın kalkınmasına ilgi duyan, yöreye sürdürülebilirliğin sağlanması için katkıda bulunan bir turist tipidir. Eko-turistlerin ihtiyaçlarını ve özelliklerini anlamak için araştırmacılar eko-turistleri grup tipine göre sınıflandırmışlardır. Bunlar sınıflandırma; motivasyon, ilgi düzeyleri, aktiviteler ve fiziksel zorluklardır. Bu sınıflandırmaların birçoğu kavramsal olarak ele alınmış, belirli bir veri ile desteklenmemiştir (Hvenegaard, 2002:7-8). Bir başka çalışmada ise eko-turizm türleri için yapılan sınıflandırmada öğrenmeye dayalı, eğlenmeye dayalı ve dinlenmeye dayalı eko-turizm çeşitleri şeklinde üç ana sınıflandırma oluşturulmuştur. Bu ana sınıfların içeriğinde yer alan alt gruplar şöyledir (Tetik, 2012:103):

- Öğrenmeye dayalı aktiviteler: Botanik turizmi, kuş gözlemciliği (Ornitoloji), doğa fotoğrafçılığı, yaban hayatı gözleme, tarım çiftlik turizmi, Jeomorfolojik oluşumları izleme (jeoturizm/mağara turizmi).
- Eğlenmeye dayalı aktiviteler kendi arasında ikiye ayrılır. Maceraya dayalı aktiviteler ve sportif aktiviteler. Maceraya dayalı aktiviteler; Dağcılık, safari, balon turizmi, yamaç paraşütü, akarsu turizmi (Kanoculuk, rafting). Sportif aktiviteler; Bisiklet turizmi, su altı dalış (scuba diving), atlı doğa yürüyüşü, sportif olta balıkçılığı, trekking, hikking (doğa ve dağ yürüyüşü) ve av turizmidir.
- Dinlenmeye dayalı aktiviteler: kamp, karavan turizmi ve yayla turizmidir.

Turizm endüstrisinin ekonomik ve çevresel anlamda sürdürülebilirliğinin sağlanması özellikle iki faktöre bağlanmaktadır. Bunlardan biri turizm sektöründe uzmanlaşmanın sağlanması diğeri de turizmin dayandığı kültürel ve doğal çevrenin devam ettirilmesi ve geliştirilmesidir. Bu iki faktörün birleşimi turizmde kalitenin ve çevresel standartların geliştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kaliteyi sağlamanın bir yolu da turizmde uzmanlaşma, sertifikasyon, akreditasyon ve lisans programları gibi ölçütlerin kullanımının yaygınlaştırılmasıdır (Black and Ham, 2005:179). Ekonomi içerisinde birçok sektör arasında ilişki olsa da, turizm ve tarım birbirini en iyi tamamlayan sektörlerin başında gelmektedir. Turizmin geliştiği bölgelerde, tarımla geçinen yerel halk, verimli tarım alanlarını turistik işletmelere bırakmak yerine, tarım-turizm bütünleşmesini sağlamaya çalışmaktadır. Bu bütünleşme ise organik tarım ile mümkün olmakta, konakladıkları tesislerin çevreye olan duyarlılığını da önemsemektedir. Eko-turizm gezileri genellikle küçük gruplar halinde gerçekleştirilir. Konaklama ve yeme-içme türü hizmetler, çoğunlukla yerel düzeydeki küçük ve orta ölçekli işletmeler tarafından karşılanır. Sürdürülebilir turizmin alt bileşenlerinden biri olan eko-turizm bileşenleri ise aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır (Kahraman ve Türkay, 2004:75-78):

- Biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkı sağlaması
- Yerel halkın refahının gözetilmesi
- Küçük ölçekli kuruluşlar/işletmeler tarafından küçük turist gruplarına hizmet verilmesi
- Turistlerin ve yerel halkın turizm endüstrisi hakkında sorumlu hareket etmesinin sağlanması
- Geri dönüşü olmayan kaynakların en düşük düzeyde tüketilmesi

- Turizm yönetimine yerel düzeyde katılımın önemsenmesi, iş fırsatlarının ve mülkiyetin yerel halkın yararına gelişmesinin gözetilmesi.

Kırsal turizm ya da kırsala dayalı turizm, çiftlik turizmi ile tarım turizmi faaliyetlerini de içeren ama aynı zamanda kampçılık, safari, el işçiliği pazarları, kültürel faaliyetler, macera sporları, yürüyüş parkurları, müzik faaliyetleri ve kırsal alanda yer alan her türlü turist aktiviteleri de içermektedir. Tarım turizmi, özellikle tarıma odaklı ziyarettir. Çiftlik turizmi ise ana faaliyeti kırsal alanda konaklama olan ve ziyaretçinin yürüyüş, tekne gezisi gibi faaliyetleri de yapabildiği, çiftlik işlerinde çalışılabilen faaliyetleri içermektedir (Holland et al., 2003:9). Her ne kadar eko-turizmin çevreye saygılı ve duyarlı olduğu belirtilse de, doğa turizminin uygulama alanları olan ve korunan alan statüsü içerisinde yer alan milli park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı, tabiat anıtı ve orman içi dinlenme yerlerinde yapılan doğa turizmi etkinliklerinin uygulamaları sonucu bazı problemlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu problemlere neden olan faktörler; alanın kullanım kapasitesini aşan yoğun kullanımlar, aşırı gelişme ve kirlilik olarak sıralanmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan olumsuzluklar doğa turizminin ortaya çıkış nedenlerine ve sürdürülebilir turizm gelişimine aykırıdır. Bu noktada yapılacak planlama çalışmalarında önemli bir konu eko-turistlerin kullanımına sunulacak olan tesislerin yerlerinin ve yapı tarzlarının belirlenmesi olmaktadır.

Eko-turizmde esas, bu konaklama tesislerinin orman kaynakları dışında yapılmasını öngörmektedir. Eko-turizm etkinlikleri için öngörülen tesisler, etkinlik noktasına gününbirlik gidilip gelinebilecek uzaklıkta ve orman kaynaklarının dışında yapılacak şekilde planlanmalıdır. Sürdürülebilirlik ancak bu şekilde devam ettirilebilir. Sürdürülebilirliğin; ekolojik, ekonomik ve sosyal/etik olmak üzere üç boyutu vardır ve sürdürülebilirliğin gerçekleşmesi için bu üç boyuttan da sağlanması gerekmektedir (Gürcüm ve Yüksel, 2012:50). Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk olarak 1980 yılında ortaya atılmış ve 1987 Bruntland raporu ile de resmi olarak duyurulmuştur. Avrupa Birliği'nin 1993 yılında yayımladığı 5. Eylem Programında sürdürülebilir kalkınmada turizm sektörünün rolü vurgulanmıştır. Dünya Turizm Örgütü, "sürdürülebilir turizm kalkınmasını ise turizm sektöründe yer alan ev sahipleri ile turist kesimlerinin ihtiyaçlarının bugün var olan kaynakların gelecekte değerlerinin artırılarak ve korunarak karşılanması" olarak tanımlamaktadır. Sürdürülebilir turizmin amaçları arasında kaynakların sürdürülebilir kullanımı, aşırı kullanım ve atıkların azaltılması, çeşitliliğin muhafaza edilmesi, yerel toplumun planlamaya dahil edilerek yerel ekonominin desteklenmesi, personel eğitimi, turistlerin bilgilendirilmesi gibi faktörler yer almaktadır (Ayten, Yıldız ve Bayır, 2016:103).

4. YÖNTEM (METHOD)

Çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan ankette 7 adet kapalı uçlu, 1 adet açık uçlu demografik soru bulunmaktadır. Ayrıca çevre bilinci, organik ürün tercihi, eko-turizm gibi konulara yönelik 5'li likert ölçeği türünde 44 adet soru bulunmaktadır. Anket soruları çevre bilinci ölçeği (Haron vd., 2005:431), çevreci ürün tüketimi ölçeği (Kim ve Choi, 2005:595), eko-turizmin kalkınmaya etkileri ölçeği (Türker ve Aydın, 2010:117-126) ve küresel pazarlamaya sağlanabilecek katkılar içerikli açık uçlu sorulardan (Özkul vd., 2013:187-188) literatür çerçevesinde desteklenerek hazırlanmıştır. Çandır Ekolojik köyünde, organik tarım yapabilmek ve organik ürün sertifikası alabilmek için sözleşme imzalayan ve projeye dahil olan

toplamda 46 üretici, araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışmada tüm üreticilere ulaşıldığı için tamsayım örnekleme yapılmıştır. Üretici anketlerinde Cronbach Alpha değeri %96,2 çıkmıştır ve buna göre güvenilirliğin yüksek olduğu söylenebilir. SPSS 20 paket programından yararlanarak frekans analizi, değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla da independent sample-t testi yapılmıştır. Çalışmada değişkenler arasındaki ilişkileri ölçmek için korelasyon analizinden faydalanılmıştır. Araştırmada, ikiden fazla grup içeren kişisel bilgiler ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının saptanması için "Tek Yönlü Anova" uygulanmıştır. Çalışmada bağımsız değişkenin bağımlı değişken/değişkenler üzerindeki ilişkiyi belirlemek için regresyon analizinden faydalanılmıştır.

5. BULGULAR (FINDINGS)

Organik tarım ile medeni durum değişkeni arasındaki ilişki p değeri $0,041 < 0,05$ olduğundan aralarında anlamlı bir farklılık vardır. Kadın veya erkeklerin organik tarıma bakış açıları arasında fark yoktur.

Tablo 1. Organik tarıma yönelik t- testi sonuçları
(Table 1. t-test results for organic farming)

Faktör	Değişkenler	n	Ort.	Std. Sap.	P değeri
Organik Tarım	Kadın	8	3,11	,970	,150
	Erkek	26	2,52	,770	
	Evli	23	2,44	,923	,041*
	Bekar	9	3,13	,401	
	Çocuk var	20	2,43	1,007	,131
	Çocuk yok	11	2,92	,286	

Aynı şekilde çocuk sahibi olanlarla olmayanların organik tarıma bakış açıları arasında fark yoktur. Ancak evli ve bekar olanların organik tarıma bakış açıları arasında farklılık görülmektedir. Bu durumu, evli olanların daha da sorumluluk altına girmeleri ve eşinin evin sorumluluğunu paylaşmasıyla, eşlerin de duyarlılığının artmış olabileceği düşüncesi ile açıklamak mümkündür.

Tablo 2. Eko-turizme yönelik t- testi sonuçları
(Table 2. t- test results for eco-tourism)

Faktör	Değişkenler	n	Ort.	Std. Sap.	P değeri
Eko-turizm	Kadın	8	3,31	,990	,208
	Erkek	25	2,78	,861	
	Evli	24	2,78	1,025	,311
	Bekar	5	3,27	,339	
	Çocuk var	22	2,73	1,046	,200
	Çocuk yok	9	3,20	,332	

Tablo 2'de görüldüğü üzere eko-turizm ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi bulmak için uygulanan t testi sonuçlarına bakıldığında p değeri $0,208 > 0,05$ olduğundan aralarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Eko-turizm ile medeni durum değişkeni arasında (p değeri $0,311 > 0,05$) anlamlı bir fark yoktur. Eko-turizm ile çocuk sahibi olma durumu değişkeni arasında (p değeri $0,200 > 0,05$) anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 3. Çevreye yönelik t- testi sonuçları
(Table 3. t- test results for environment)

Boyutlar	Değişkenler	n	Ort.	Std. Sap.	P değeri
Çevre	Kadın	6	3,28	1,022	,143
	Erkek	29	2,54	,834	
	Evli	27	2,49	,935	,050*
	Bekar	6	3,29	,381	
	Çocuk var	24	2,39	,943	,002*
	Çocuk yok	8	3,20	,367	

Tablo 3'e göre kadın ve erkeklerin çevreye bakış açısı arasında (p değeri 0,143>0,05) anlamlı bir fark yoktur. Ancak evli ve bekarların çevreye bakış açıları arasında (p değeri 0,050=0,05) anlamlı bir farklılık vardır. Çocuklu olanlarla olmayanların çevreye bakış açıları arasında (p değeri 0,002<0,05) da anlamlı bir fark vardır.

Tablo 4. Anova testi sonuçları
(Table 4. Anova test results)

Faktörler	Değişkenler				
	Açıklama	Yaş	Yıllık Gelir	Çalışma Süresi	Eğitim Durumu
Organik Tarım	Varyansların Homojenliği (Sig.)	,000	,084	,005	,057
	Anova Tablosu (sig. Değeri)	,118	,194	,076	,318
Eko-turizm	Varyansların Homojenliği (Sig.)	,076	,001	,006	,175
	Anova Tablosu (sig. Değeri)	,066	,225	,487	,143
Çevre	Varyansların Homojenliği (Sig.)	,002	,321	,004	,018
	Anova Tablosu (sig. Değeri)	,027*	,693	,070	,141

Anova testi sonuçlarında görüldüğü üzere yaş farklılıklarında çevreye bakış açıları arasında (0,02<0,05) farklılık vardır. Yıllık gelir, çalışma süresi ve eğitim durumları ile organik tarım, eko-turizm ve çevre arasında sig. değerleri 0,05'ten büyük olduğu için anlamlı farklılık olmadığı söylenebilir.

Tablo 5. Korelasyon tablosu
(Table 5. Correlation table)

Boyutlar	Organik Tarım		Eko Turizm		Çevre	
	Pearson Correlation	Sig.2 tailed	Pearson Correlation	Sig.2 tailed	Pearson Correlation	Sig.2 tailed
Organik Tarım	1		,923**	,000	,942**	,000
Eko-turizm	,923**	,000	1		,897**	,000
Çevre	,942**	,000	,897	,000	1	

**0,01 (2 yönlü) *0,05 (2 yönlü)

Yapılan korelasyon analizi sonucunda organik tarım ile eko-turizm arasında (0,923>0,70) pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Organik tarım ve çevre arasında (0,942>0,70) pozitif yönde ve güçlü bir ilişki vardır. Eko-turizm ile çevre arasındaki korelasyon analizi bulgularına göre; eko-turizm ve çevre arasında (0,897>0,70) pozitif yönlü ve güçlü bir ilişki var olduğu söylenebilir. Eko-turizmin yapılabilmesi için doğal ve kirletilmemiş bir çevre olması gerektiği analiz sonuçları ile de desteklenmiştir. Çalışmada bağımsız değişken "Organik tarım", bağımlı değişkenler "Eko-turizm" ve "Çevre" olmak üzere bir bağımsız iki bağımlı değişken vardır. Regresyon analizi organik tarımın eko-turizme ve organik tarımın çevreye etkisi şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6. Organik tarımın eko-turizme etkisi
(Table 6. Organic farmings impact on the eco-tourism)

Faktörler	R	R ²	Ayar. R ²	Tahmini Standart Hata	Değişim İstatistikleri		
					R ² Değ.	F Değ.	F Değ.An
Organik Tarım	,805 ^a	,649	,640	,412	,649	72,048	,000
Bağımsız Değişken a: Organik Tarım							
Bağımlı Değişken: Eko-turizm							
* p<0,05 düzeyinde anlamlı							

Tablo 6 incelendiğinde görüldüğü üzere organik tarımın, eko-turizmin %65'lik kısmını oluşturduğu görülmektedir. Organik tarımın F değerindeki değişim 72,048 ve anlamlılık seviyesi p:0,000'dır. Çıkan bu değer 0,000<0,05 olduğu için organik tarımın eko-turizmi açıklamada önemli olduğunu göstermektedir.

Tablo 7. Organik tarımın çevreye etkisi
(Table 7. Organic farmings impact on the environment)

Faktörler	R	R ²	Ayar. R ²	Tahmini Standart Hata	Değişim İstatistikleri		
					R ² Değ.	F Değ.	F Değ.An
Organik Tarım	,942 ^a	,888	,883	,321	,888	213,194	,000
Bağımsız Değişken a: Organik Tarım							
Bağımlı Değişken: Çevre							
* p<0,05 düzeyinde anlamlı							

Organik tarım, çevrenin %89'lik kısmını oluşturduğu Tablo 7'den görülmektedir. Organik tarımın F değerindeki değişim 213,194 ve anlamlılık seviyesi p:0,000'dır. Çıkan bu değer 0,000<0,05 olduğu için organik tarımın çevreyi açıklamada önemli olduğunu göstermektedir.

6. TARTIŞMA VE SONUÇ (DISCUSSION AND RESULT)

Özellikle son yıllarda dünya genelinde insan sağlığı ile ilgili birçok hastalığın çok görülür olması, yaşanan doğal afetler, kıt kaynakların yenilenmesine fırsat verilmeden çok hızlı tüketiliyor olması, çevrede sürdürülebilirlik kavramını ortaya çıkarmış, buna bağlı olarak organik tarım ya da çevreye duyarlı turizm sektörü de gelişmeye başlamıştır. Çandır köyünün, arkeolojik sit alanı ve özel çevre koruma alanı içerisinde olması nedeniyle doğal ve tarihi değerleri çok iyi korunduğu, tanınmış turizm beldelerinin hemen yanında olduğu, Kaunos antik kenti, kral kaya mezarları sınırları içerisinde yer aldığı, halkının geçim kaynağının tarım, turizm ve su

ürünleri olduğu düşünüldüğünde yörenin ekolojik köy olgusuna uygun olduğu aşıkardır. Araştırma, bu bağlamda bölgenin organik tarım ve eko-turizm için uygunluğu ile çevreye daha az zarar veren ancak bu arada gelir ve istihdamı artıran bir uygulamaya ışık tutması açısından önemlidir. Ayrıca bundan sonra bu tür proje ve akademik çalışmalara da potansiyel örnek olması önemini daha da artırmaktadır. Kırsal yöreler ile kentler arasında gerek gelir düzeyi, gerekse yaşam koşulları açısından kentler lehine önemli farklar oluşması ve bu farkların giderek derinleşmesi, kırsal alanların kalkınmasını hızlandırıcı yeni model ve yaklaşımların gündeme getirilmesine neden olmuştur. Bu model önerileri çalışmada ayrıca belirtilmiştir. Eko-turizm etkinliklerinin kırsal alanlara, kalkınma yönünden olumlu etkilerinin olması, kırsal kalkınma aracı olarak eko-turizmin kullanılabilabileceğini göstermektedir. Eko-turizmin amacı kitle turizminin tersine; belirli bir dönemde yoğunlaşan turist sayısını azaltarak turizmi yıl içine yaymak, doğal çevreye yapılan baskıyı azaltmak, çevreye verilen zararı düzeltmeye değil, önlemeye yönelik planlama yapmak ve uzun vadeli ekonomik çıkarları gözetmektir. Eko-turizm yerel boyutlu ve ekolojik krizi önlemeye yönelik olduğundan, uzun vadede sosyo-ekonomik fayda sağlayıcı bir araç olarak gözükmektedir (Korkmaz ve Tolunay, 2002:12). Bu faydayı Çandır Köyü açısından sağlayabilmek, ancak kırsal yöre halkının beklentilerini dikkate almak ve eko-köy uygulama aşamalarında onların da tam katılımı ile gerçekleştirilebilir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar ise aşağıda özetlenmiştir:

- Anket sorularını cevaplayan katılımcıların ağırlıklı olarak erkek ve evli olduğu belirlenmiştir. Yaş oranlarının ise 24 ile 54 yaş aralığında yoğunlaştığından yola çıkarak aktif olarak çalışabilecek yaşta olan bireylerin çoğunlukta olduğu söylenebilir. Yine katılımcıların çoğunluğunun çocuk sahibi oldukları ve dolayısıyla sorumluluklarının, gelecek kaygılarının daha yüksek olduğu söylenebilir.
- Araştırmada katılımcıların ilk iki sırada yer alan oranlarla lise ve ilköğretim mezunu oldukları tespit edilmiştir. Bu noktada eğitim durumlarının çevreci yaklaşımla projeye bakış açılarında ciddi farklılıklar oluşturmadığı, konunun eğitilmiş eğitimli herkesin gündemini oluşturduğu söylenebilir.
- Katılımcıların uzun yıllardır mesleklerini icra ettikleri ve bu konuda bilinçli ve tecrübeli oldukları %42 gibi yüksek oranda çıkan 16 yıl ve daha fazla süredir çalışıyor olmalarından çıkartılabilir.
- Medeni durumdan dolayı organik tarıma bakış açısında farklılık olup olmadığı araştırılmış ve üreticilerde anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların evli veya bekar oluşları organik tarıma farklı bakmalarına neden olmuştur denebilir. Organik tarım üreticiler için gelir kaynağı olabileceğinden, yaşadıkları toprakların korunmasının sağlanması, gelecekte bölgesel olarak kalkınma sağlanması sonucunda sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanabileceği düşünülebilir. Bu noktadan yola çıkarak evlilerin bekarlara göre daha fazla sorumluluk almaları nedeni ile bakış açılarında farklılık çıkmış olduğu söylenebilir.
- Katılımcıların evli veya bekar oluşlarının, kadın yada erkek oluşlarının ve çocuklu yada çocuksuz oluşlarının eko-turizme bakış açılarını etkileyip etkilemediğine bakılmış ve çıkan sonuçlar, kadın-erkek, evli-bekar ya da çocuklu-çocuksuz oluşlarının eko-turizme bakış açılarını değiştirmede göstermiştir.

- Çocuk sahibi olanlarla olmayanların çevreye bakış açıları incelendiğinde üreticilerde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Organik tarım ve eko-turizm projesi henüz yeni bir oluşum olması ve henüz projeden gelir sağlamadıkları için çocuk sahibi olan üreticilerde gelecek kaygısının artmış olduğu söylenebilir.
- Tüm katılımcıların eğitim durumları ile eko-turizme bakış açıları arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Yine aynı şekilde katılımcıların eğitim durumları ile çevreye bakış açıları arasında anlamlı farklılık söz konusudur. Buradan eğitim seviyeleri yükseldikçe eko-turizme bakış açılarının değiştiği, farklılık gösterdiği sonucuna varılabilir. Yine eğitim seviyesi yükseldikçe çevre bilincinin de arttığı sonucu çıkarılabilir.
- Organik tarım ile eko-turizm arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Organik tarımın ve eko-turizmin yapılabileceği alanlar doğal yapısı bozulmamış ve kirletilmemiş olmalıdır. Her ikisinin de sürdürülebilir çevre gibi ortak amaçlarının olması nedeniyle bu denli yüksek bir ilişki çıkmış olabilir.
- Organik tarım ve çevre arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki vardır. Tarımsal üretim arttıkça toprağa ve yeraltı sularına verdiği zararda artacaktır. Bu durum pozitif yönlü güçlü ilişkiyi destekler durumdadır.
- Eko-turizm ile çevre arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki olduğu söylenebilir. Hizmet sektöründe gerekli olan üretim faktörlerinden bir tanesi de sermayedir. Turizmin sermayesi ise çevredir. Eko-turizm; özellikle kuşlar ve diğer yaban hayatı, doğal alanlar, kayalıklar, mağaralar, fosil alanları, arkeolojik sitler, sulak alanlar ve nadir türler veya tehlike altındaki türlerin bulunduğu alanlar gibi doğal ve arkeolojik kaynaklara dayanan turizmdir. Çevre; dikkat çekici, özellikli, temiz ve bozulmamış olmazsa turizm anlamında çekicilik oluşturma katsayısı düşebilir.
- Çalışmada katılımcıların görüşleri çevrenin hayatımızı ve sağlığımızı olumlu ya da olumsuz etkileyebilir yönündedir.
- Ekolojik köy turizm açısından değerlendirildiğinde gelenek ve göreneklerin köyün kimliği niteliğinde olacağı düşünülürse bu değerlerin unutulmasına fırsat verilmemesi, dolayısıyla kültürel anlamda da fayda sağlayabileceği çalışma sonucunda ortaya çıkan sonuçlardan biridir.

7. ÖNERİLER (SUGGESTIONS)

- Doğal kaynaklar gelecek nesiller için korunmalıdır. Doğal kaynaklarda oluşabilecek yıkım ve aşırı tüketim gelecekte yaşam alanını daraltabilir, kıtlıklar, yoksunluklar yaşatabilir. Tüketene, yok edene kadar kullanmak ve ileriye düşünmemek dönüp yine insan hayatını ve şartlarını olumsuz etkileyebilecektir. Doğal kaynaklar gelecek nesiller için korunmalı -gelecek nesillere miras kirlilik, kuraklık, yoksunluk ve açlık olmamalıdır- denebilir.
- Hayatımızı sürdürebilmek için gerekli olan hava, sağlıklı yaşayabilmek için olmazsa olmazımız su, gelişimimizi ve direncimizi yüksek tutan dolayısıyla sağlıklı olmamızı sağlayan besinler çevreden sağlanmaktadır. Herhangi birindeki tükeniş ya da azalış sağlığınıza vurulan bir darbe olacaktır. Suyu ve enerjiyi dikkatli kullanarak sağlıklı, hayatta kalabilmek için çevreyi koruma gerekliliği söylenebilir.

- Geri dönüşüm hem daha çok hammadde tüketimini sınırlandırabilir hem de doğaya bırakıldıklarında zarar verici etkilerinin minimuma düşürebilir olması nedeniyle çok konuşulan ve üzerinde çalışmalar yapılan bir uygulamadır denebilir. Çevreye zararlı ürünler kullanmak yerine çevre duyarlı ürünler kullanarak bireysel anlamda üzerimize düşeni yapmak anlamında önemli bir adım olabilir.
- Hayat bir yönetimden ibarettir. Çekirdek ailede yönetim ebeveynlerdedir ve çocukların gelecekte olabilecekleri ebeveynlerinin yönetimiyle şekillenir. Eğitim alanlarında yönetim eğitimlerdedir. Eğitimcilerin yönetim şekli öğrencilerin şekillenmesini, donanım kazanmasını sağlayabilir. Ülke yönetimi içinde benzer şeyleri düşünebilir, ülke vatandaşlarını ebeveynler gibi besleyip büyütmeli, yapılması ve yapılmaması gerekli şeyleri öğretmeli ve oluşabilecek zararlardan korumalı ya da öğretmenler gibi gelişimlerini sağlamalı denebilir.
- Organik tarım ürünleri üretimleri ve atıkları anlamında diğer üretim şekillerine göre daha az kirlenici ve tüketici olduğu gerçeği katılımcıların ifadelerinde de ortaya çıkmıştır. Organik tarım ürünlerinin neredeyse tamamının ihraç edildiğini, diğer ürünlere göre daha pahalı olduğunu, kısıtlı üretiminden dolayı her yerde ve her ürünü bulmanın güç olduğu daha önce yapılmış çalışmalarda da ifade edilmiştir. İç pazara ulaşımının ve tüketiminin teşvik edilmesi, organik üretimin artmasına, dolayısıyla daha çok zararlı uygulamalardansa organik üretimin yapılması yaşadığımız çevreye ve sağlığımıza olumlu dönebilir.
- Ürünü üretmek kadar satışının da sağlanması önemlidir. Pazar oluşturulmazsa üretilen ürün zayı olabilir. Bu durum üretim miktarını etkileyecektir. Eko-turizm bu anlamda pazar oluşturabilir ve üreticilerin daha çok gelir elde etmesine fayda sağlayabilir.
- Çandır köyünün ekolojik köy olması, tarım-turizm ortaklığı ile daha çok gelir elde etmesine, daha iyi hizmet verebilmek için zorunlu olarak eksiklerinin giderilmesine ve geliştirilmesine, köy bütçesinin artmasına bağlı olarak kalkınmayı olumlu etkileyeceği düşünölmekte, eğitim ve sağlık hizmetleri kalitesinin de arttırılabileceği söylenebilir. Aynı zamanda gelir kaynağı oluşturulduğunda istihdam olanakları sağlanabilir ve köyden kente göçlerde azalma yaratılabilir.
- Çandır'ın ekolojik köy oluşu tanınmasını sağlayabilir.
- Deniz, güneş, kum ve eğlence kaynaklı turizm şekli yerine ekolojik köyü tercih edebilecek turistlerin çevre bilinci gelişmiş, eğitimli ve özellikle turistler olacağı beklenen bir durumdur. Bu nedenle oluşturulacak eko-turizm ayağında gelecek turistlerin nitelikli olacağı ve köyde eğlence ve diğer sosyal etkinlikler yerine doğal ortam olacağından kısa süreli tatiller olacağı tahmin edilen bir durumdur.
- Mevcut değerler düşünöldüğünde ve gerekli yatırımlar yapıldığında köy için gelecek vaat etmektedir, denebilir. Ancak tarihi ve doğal güzelliklerin gelecek nesillere bozulmadan aktarılması için sahip çıkılması gerekmektedir. Talep yoğun olsa dahi kapasite aşılmamalı ve talep ediliyor diye doğaldan uzaklaşılmamalıdır. Yöresel üretimler farklılaştırılıp dayanıklı ve özellikli hale getirilerek markalaşmak mümkün olabilir. Örneğin üretilen ürünlerden reçel, konserve gibi ürünler yapılarak, sadece üretildiği dönemde ve yerde değil, yıla ve çevreye yayarak ikincil bir gelir kaynağı elde edilebilir. Organik ürün ve çevre konularında bilgilendirme eğitimleri

verilmesi, hedef ve yapılması gerekenlerin yerel halka anlatılması projenin gerçekliğine faydalı olabilir. Çandır köyünün karadan ulaşım sağlanabilecek Köyceğiz'e uzak oluşu, Dalyan'a yakın olmakla birlikte kanaldan kayıkla geçiş zorunluluğu eğitim ve aciliyet arz eden durumlarda sağlık hizmetlerinden faydalanmalarını kısıtlamaktadır. Bu kısıtların giderilmesi gerekmektedir. Kanalın atık su ile kirleniyor oluşu hem görsel anlamda hem de sağlık anlamında sorun teşkil edebilir. Bu sorunların giderilmesi projeye ve köyün gelişimine katkı sağlayabilir.

- Çandır Ekolojik köyü için eko-turizm planlamaları proje kapsamında ele alınmıştır. Ancak uygulanacak eko-turizm türleri ile ilgili bir çalışma henüz oluşturulmamıştır. Bu noktada bu çalışma verileri de dikkate alınarak uygulanabilir olan eko-turizm modelleri önerileri aşağıda verilmiştir:
- Organik köy projesi nedeni ile yapılan organik tarım uygulamaları ile var olan doğal çevre ve üretim başlı başına bir çekicilik unsuru oluşturabilir ve çiftlik turizmi, ya da agroturizm çalışmaları yapılabilir.
- Üretimden tüketiciye ulaşmaya kadar geçen süreçte hemen hemen her aşamada turistlerin birebir çalışarak, uygulayarak üretime katılımları sağlanabilir. Ekim, dikim çalışmaları, hasat çalışmaları, salça, reçel, turşu vb. ürünleri işleme çalışmaları vb. çalışmalar benzer çiftliklerde uygulandığı gibi yapılabilir.
- Köyceğiz'i çevreleyen dağlara tırmanışlar planlanabilir.
- Yürüyüş parkurları oluşturularak doğa yürüyüşleri düzenlenebilir.
- Doğal ve bozulmamış bir köy olan Çandır ve çevresinde doğal yaşam devam ettiği düşünülürse doğa fotoğrafçılığı içinde uygun bir alan olduğu söylenebilir.
- Yöresel gelenek ve görenekler korunmaya çalışılan Çandır'da yörede dünden bugüne kullanılan araç gereçlerin, giyim kuşamın, ev eşyalarının sergilendiği bir müze mevcuttur. Bu değerler kontrollü şartlarda, rezervasyonlu ve planlı kullanılarak Çomakdağ örneğinde olduğu gibi köy düşünün organizasyonları yapılabilir. Gelen turlar için canlandırma yapılacak köy düşünlerinde yöresel düşün yemekleri de sergilenecek görsel etkinlikler oluşturulabilir.
- Organik köy projesi kapsamında doğal toplama da olduğundan zeytin, adaçayı, kekik gibi dağ ürünlerini toplama organizasyonları oluşturulabilir. Ancak doğal çevreye zarar vermemesi açısından kontrol altına alınmış bu bölgede, uygulama kontrollü koşullarda yapılmalıdır.
- Kano, kürek gibi su sporları etkinlikleri düzenlenerek Köyceğiz gölü turizm açısından değerlendirilebilir. Aynı zamanda gezi tekneleri ile görsel zenginlikler turistlerle buluşturulabilir.
- Zengin bir tatlı su balığı kaynağı olan Köyceğiz gölünde olta balıkçılığı etkinlikleri rehberler eşliğinde uygulanabilir.
- Doğa yürüyüşleri yapılabileceği gibi atlı doğa gezileri düzenlenebilir.
- Kaunos Antik kenti, Kral mezarları turistler tarafından zaten görülmek istenen ve görülen tarihi değerler göl ve çevre gezileri ile birleştirilerek günlük turlar haline getirilebilir.

Bu öneriler de unutulmaması gereken en önemli konu çevreye zarar vermeden uygulamaların yapılması olduğu için tüm etkinliklerin kapasiteyi aşmadan ve plan-program kapsamında, rehberler eşliğinde

yapılması önerilmektedir. Bu şekilde benzer örneklerde yaşanmış olumsuzlukların oluşumu da engellenmiş olabilir.

NOT 1 (NOTE)

Bu çalışma, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi BAP 15/058 numaralı Bilimsel Araştırma Projesiyle desteklenen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

NOT 2 (NOTE)

Bu çalışma, 1-4 Eylül 2016 tarihleri arasında İstanbul-Büyükdada'da yapılan International Science Symposium (ISS2016)' da sözlü bildiri olarak sunulduktan sonra genişletilmiş ve yeniden yapılandırılmıştır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Akgün, T., (2011). Organik Tarım. (erişim adresi: <http://geka.org.tr>), (erişim tarihi: 10.06.2015).
- Altındışli, A. ve Aksoy, U., (2010). Organik tarımın Dünya'da ve Türkiye'deki durumu [Bildiri]. Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 11-15 Ocak 2010, (ss:213-227), Ankara.
- Ataseven, Y. ve Güneş, E., (2008). Türkiye'de İşlenmiş Organik Tarım Ürünleri Üretimi ve Ticaretindeki Gelişmeler, Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:22, Sayı:2, ss:25-33.
- Ayla, D., (2011). Türkiye'de Organik Tarım. Yayınlanmış Doktora Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayten, M.A., Yıldız, E. ve Bayır, K., Develi 'de Konaklama ve Kamp Alanlarının Sürdürülebilir Turizm Açısından Projelendirilmesi. Erişim adresi:<https://www.academia.edu>), (erişim tarihi: 29.08.2016).
- Best, H., (2008). Organic agriculture and the conventionalization hypothesis: A case study from West Germany, Agriculture and Human Values, Vol:25, Num:1, pp:95-106.
- Black, R. and Ham, S., (2005). Improving the quality of tour guiding: Towards a model for tour guide certification, Journal of Ecotourism, Vol:4, Num:3, pp:178-195.
- Blamey, R.K., (1997). Ecotourism: The search for an operational definition, Journal of Sustainable Tourism, Vol:5, Num:2, pp:109-130.
- Blamey, R.K., (2001). Principles of ecotourism, The encyclopedia of ecotourism, (pp:5-22). Wallingford, UK: CAB International.
- Caldicott, J. and Fuller, D., (2005). The Concept and relevance of ecotourism to indigenous economic and human development in remote Australian communities, Centre For Regional Tourism Research, Occasional Paper N:6, p:1-17.
- Çetiner, S., (2011). Organik tarım dünyayı besleyebilir mi?, Tarla Sera Dergisi, ss:64-67.
- Demir, C., (2002). Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerinin Olumsuz Çevresel Etkileri: Türkiye'deki Milli Parklara Yönelik Bir Uygulama, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:17, Sayı:2, ss:93-117.
- Semir, A., (2009). Küresel İklim Değişikliğinin Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Kaynakları Üzerine Etkisi. (erişim adresi: www.researchgate.net/publication/284386111). (erişim tarihi: 28.08.2016).

- Demir, C. ve Çevirgen, A., (2006). Ekoturizm yönetimi. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Demiryürek, K., (2011). Organik tarım kavramı ve organik tarımın Dünya ve Türkiye'deki durumu, GOÜ, Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:28, Sayı:1, ss:27-36.
- Erdoğan, N., (2008). Ekoturizm ve Doğa Temelli Turizmin Geldikleri Noktadaki Kavramsal Çerçeve, Ekoturizm Çalıştayı ve 10. Yılında Todeg, Ankara, 10:41.
- Gaul, D., (2003). Environmental impacts of ecotourism a review of literatüre, (erişim adresi: www.fao.org), (erişim tarihi: 22.07.2015).
- Gürcüm, H.B. ve Yüksel, C., (2012). Moda Sektörünü "Yavaşlatan" Eğilim: Eko Moda ve Moda'da Sürdürülebilirlik. 1. Uluslararası Moda ve Tekstil Tasarımı Sempozyumu.
- Holland, J., Burian, M. and Dixey, L., (2003). Tourism in Poor Rural Areas, Diversifying the Product and Expanding the Benefits in Rural Uganda and Cezh Republic. PPT Working Paper No:12, 39.
- Hudman, L.E. and Jackson, R.H., (1992). Mormon pilgrimage and tourism, Annals of Tourism Research, Vol:19, Num:1, pp:107-121.
- Hvenegaard, G.T., (2002). Using tourist typologies for ecotourism research, Journal of Ecotourism, Vol:1, S Num:1, pp:7-18.
- İlter, E. ve Altındışli, A., (1996). Ekolojik tarım ve ilkeleri, Ekolojik Tarım, 1-6.
- İpek, S. ve Çil, G.Y., (2010). Uluslararası Ticari Boyutuyla Organik Tarım ve Devlet Destekleri, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt:5, Sayı:1, ss:135-162.
- Jackson, S. and Paradubraj, P., (2004). Introduction Environmental Conflict In The Asia-Pacific, Journal Of Asia Pacific Viewpoint, Num:45, pp:1-11.
- Kahraman, N. ve Türkay, O., (2004). Turizm ve Çevre. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Keleş, R. ve Hamamcı, C., (2005). Çevre Politikası. Beşinci Baskı. İmge Kitabevi, Ankara.
- Kırgız, A.C., (2014). Organik Gıda Sertifikasyonlarının ve Etiketlemelerinin Türkiye Gıda Sektörü İşletmelerinin İtibarı Üzerindeki Etkisi, (erişim adresi: <http://sosyalbe.nku.edu.tr>), (erişim tarihi: 18.06.2015).
- Kızılaslan, H. ve Olgun, A., (2012). Türkiye'de Organik Tarım ve Organik Tarıma Verilen Desteklemeler, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:29, Sayı:1, ss:1-12.
- Kocataş, A., (2003). Ekoloji ve Çevre Biyolojisi, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Yayını, İzmir, 51:564.
- Korkmaz, M. ve Tolunay, A., (2002). Kırsal Kalkınma Aracı Olarak Ekoturizm, First Tourism Congress of Mediterrenean Countries, Akdeniz University School of Tourism &Hotel Management, 17-21 ss:429-443
- Köse, B. ve Odabaşı, F., (2005). Bağcılıkta Organik Tarım, OMÜ Ziraat Fakültesi dergisi, Cilt:20, Sayı:3, ss:96-104.
- Kuter, N. ve Ünal, H.E., (2009). Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri, Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Cilt:9, S:2, ss:146-156.
- Lampkin, N., Foster, C., and Padel, S., (1999). The policy and regulatory environment for organic farming in Europe: Country Reports.

- Leung, Y.F., Marion, J.L., and Farrell, T.A., (2001). The role of recreation ecology in sustainable tourism and ecotourism. *Tourism, recreation and sustainability: Linking culture and the environment*, 21-39. (erişim adresi: <https://books.google.com.tr/boks>), (erişim tarihi: 19.07.2015).
- Merdan, K. ve Kaya, V., (2013). Türkiye'deki Organik Tarımın Ekonomik Analizi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:17, Sayı:3, ss:239-252.
- Muğla İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, (erişim adresi: <http://mugla.tarim.gov.tr>), (erişim tarihi: 18.08.2016).
- Özkul, E., Albayrak, A. İpar, M.S. ve Demirer, D., (2013). Ekolojik köy projesinin yerel değerlerin pazarlanması kapsamında değerlendirilmesi: Örnek olay çalışması, 18. Ulusal Pazarlama Kongresi Bildiri Kitabı, 19-22 Haziran 2013, (ss:181-193), Kars: Sarıkamış.
- Sharpley, R., (2006). Ecotourism: A Consumption Perspective, *Journal of Ecotourism*, Vol:5, Num:1, pp:7-22.
- Strong-Cvetich, N.J. and Scorse, J., (2007). Ecotourism in post-conflict: A new tool for reconciliation. Monterey, CA, Monterey Institute of International Studies. MPA Candidate, 1-17.
- Taş, S., (2012). Trabzon Ve Ekoturizm: Yerli Ziyaretçilerin Yöreyi Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma. Yüksek lisans tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Tetik, N., (2012). Turist Rehberlerinin Ekoturizm Alanındaki Yeterlilikleri: Doğu Karadeniz Örneği. Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Turoğlu, H. ve Özdemir, H., (2005). Bartın İlinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt:10, Sayı:13, ss:97-116.
- Uşak, M., (2006). Çevre Bilimi, Aydoğdu, M., Gezer, K. (Editörler). Anı Yayıncılık, Ankara 2006.
- Uzun, N. ve Sağlam, N., (2005). Sosyo-Ekonomik Durumun Çevre Bilinci ve Çevrenin Akademik Başarı Üzerindeki Etkisi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:29, ss:194-200.
- Weaver, D.B., (1999). Magnitude of Ecotourism in Costa Rica and Kenya, *Annals of Tourism Research*. Griffith University, Australia, Vol:26, Num:4, pp:793-801.
- Welford, R. and Ytterhus, B., (1998). Conditions for the Transformation of Eco-Tourism into Sustainable Tourism, *European Environment*, Vol:8, pp:193-201.
- Yıldız, Z. ve Kalağan, G., (2008). Alternatif Turizm Kavramı ve Çevresel Etkileri, *Yerel Siyaset Dergisi*, Sayı:35, ss:43-45.